

Mental Health Declaration for Europe

Issued in English, French, German and Russian by the WHO Regional Office for Europe in 2005 under the title Mental Health Declaration for Europe.

©World Health Organization 2005

Responsible for translation:
International Language Agency
Verena Freifrau v.d. Heyden-Rynsch
Gutenbergstraße 38, D - 44139 Dortmund
Email: heyden.rynsch@t-online.de
© International Language Agency

Evropská ministerská konference WHO Psychické zdraví

Přijmout výzvy, nalézt řešení

Helsinky, Finsko, 12.-15. ledna 2005

EUR/04/5047810/6
14. ledna 2005
52667
ORIGINÁL: ANGLICKY

Evropská deklarace psychického zdraví

Přijmout výzvy, nalézt řešení

Preambule

1. My, ministři^[1] zdravotnictví členských zemí Evropského regionu Světové zdravotnické organizace (WHO), za přítomnosti Evropského komisaře pro zdraví a ochranu spotřebitele, společně s Regionálním ředitelem WHO pro Evropu, shromáždění na Evropské ministerské konferenci WHO Psychické zdraví konané 12.-15. ledna 2005 v Helsinkách, prohlašujeme, že psychické zdraví a duševní pohoda jsou fundamentálními předpoklady kvality života a produktivity jednotlivců, rodin, komunit a národů, a že umožňují lidem zakusit rozměr smysluplnosti života a být kreativními a aktivními občany. Věříme, že primárním úkolem aktivit v oblasti psychického zdraví je pozvednout blahobyt a činnost lidí zaměřením na jejich silné stránky a možnosti, což povede k zesílení odolnosti a zkvalitnění ochranných vnějších faktorů.
2. Uznáváme, že podpora psychického zdraví a prevence, léčba, péče a rehabilitace psychických

zdravotních problémů jsou prioritou WHO a jeho členských států, Evropské unie (EU) a Rady Evropy, jak bylo vyjádřeno v rezolucích Světového zdravotnického shromáždění a Výkonné rady WHO, Regionální komise WHO pro Evropu a Rady Evropské unie. Tyto rezoluce naléhavě vyzývají členské země, WHO, Evropskou unii a Radu Evropy k přijetí opatření na snížení břemene psychických zdravotních problémů a k pozvednutí úrovně duševní pohody.

3. Připomínáme náš závazek vyplývající z rezoluce EUR/RC51/R5 k *Athénské deklaraci psychického zdraví, Katastrofy způsobené lidskou aktivitou, stigma a komunální péče*, a z rezoluce EUR /RC53/R4 schválené Regionální komisí WHO pro Evropu v září 2003, ve které je vyjádřena starost nad skutečností, že nemocnost způsobená prostřednictvím psychických poruch se v Evropském regionu nesnižuje, a že mnozí lidé s psychickými zdravotními problémy nemají přístup k potřebné péči i přes rozvoj efektivních intervencí. Regionální komise požádala Regionálního ředitele, aby:

- přiznal zásadní význam problematice psychického zdraví během realizace aktivit týkajících se aktualizace konceptu *Zdraví pro všechny*,
- v lednu 2005 v Helsinkách ve Finsku uspořádal ministerskou konferenci s tematikou psychického zdraví.

4. Bereme na vědomí rezoluce, které podporují akční program pro psychické zdraví. Rezoluce EB109.R8, schválená Výkonnou radou WHO v lednu 2002, podporovaná rezolucí Světového zdravotnického shromáždění WHA55.10 v květnu 2002, vyzývá členské země WHO:

- k přijetí doporučení obsažených ve *Světové zdravotnické zprávě 2001*;
- ke stanovení politiky, programů a zákonných úprav založených na současném stavu poznání a zohledňujících problematiku lidských práv, za účasti všech zainteresovaných osob ve sféře psychického zdraví,
- ke zvýšení investic do sféry mentálního zdraví jako do integrální součásti lidského blahobytu jak v rámci jednotlivých zemí, tak v bilaterální a multilaterální spolupráci.

5. Rezoluce Rady Evropské unie, doporučení Rady Evropy i rezoluce WHO od roku 1975 opakovaně uznávají významnou úlohu podpory v oblasti psychického zdraví a škodlivost vzájemných souvislostí mezi psychickými zdravotními problémy a sociální exkluzí, nezaměstnaností, bezdomovectvím a poruchami vznikajícími na základě užívání alkoholu a jiných návykových látek. Uznáváme význam stanovisek vyplývajících z *Evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, Úmluvy o právech dítěte, Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání a Evropské sociální charty*, stejně jako angažmá Evropské Rady na ochranu a podporu psychického zdraví, které bylo realizováno prostřednictvím Deklarace její Ministerské konference na téma *Psychické zdraví v budoucnosti* (Stockholm 1985) a prostřednictvím jejích dalších doporučení schválených v této oblasti, zejména *Doporučení R(90)22* na ochranu psychického zdraví určitých ohrožených společenských skupin a *Doporučení Rec (2004)10* týkající se ochrany lidských práv a důstojnosti osob s psychickou poruchou.

Oblast použití

6. Bereme na vědomí, že mnoho aspektů politiky a služeb v oblasti psychického zdraví prochází transformačním procesem v rámci celého Evropského regionu. Politika a služby usilují o dosažení sociální integrace a rovnosti prostřednictvím komplexního pohledu na rovnováhu mezi potřebami a efektivitou různorodých opatření ve sféře psychického zdraví zaměřených na populaci jako celek, ohrožené skupiny a lidi s mentálními zdravotními problémy. Služby jsou poskytovány v široké síti komunálních středisek, a nikoliv již výlučně ve velkých a izolovaných institucích. Věříme, že toto je správný a potřebný vývoj. Víťáme skutečnost, že politika a praxe zabývající se psychickým zdravím reflektuje:

- i. podporu duševní pohody;
- ii. boj proti stigmatu, diskriminaci a sociální exkluzi;
- iii. prevenci psychických zdravotních problémů;
- iv. péči o lidi s psychickým zdravotním onemocněním poskytováním komplexní a efektivní služby a intervence, které nabídnou uživatelům a pečovatелům^[2] možnost účasti a spolurozhodování;

- v. regeneraci a sociální integraci lidí, kteří zažili vážný psychický zdravotní problém.

Priority

- 7. Musíme postupovat na základě reformy a modernizace Evropského regionu WHO, poučit se z našich společných zkušeností a být si vědomi jedinečných charakteristik jednotlivých zemí. Věříme, že prioritním zájmem příštího desetiletí je:
  - i. rozvíjet vědomí důležitosti duševní pohody;
  - ii. společně bojovat proti stigmatu, diskriminaci a nerovnosti, podporovat a posilovat lidi s psychickým zdravotním onemocněním a jejich blízké, aby mohli být aktivními účastníky tohoto procesu;
  - iii. rozvrhnout a realizovat komplexní, integrované a efektivní systémy mentálního zdraví, které se budou věnovat problematice podpory, prevence, léčby a rehabilitace, péče a rekonvalescence;
  - iv. vyjít vstříc potřebám kompetentní pracovní síly, efektivní ve všech těchto oblastech;
  - v. uznat zkušenosti a poznatky uživatelů služeb i pečovatелů jako důležitou bázi pro plánování a rozvoj služeb v oblasti psychického zdraví.

Opatření

- 8. Připojujeme se ke stanovisku, že není zdraví bez zdraví psychického. Psychické zdraví je nejvýznamnějším předpokladem lidského, sociálního a ekonomického bohatství národů, a mělo by být proto považováno za integrální a esenciální součást ostatních veřejných oblastí jako jsou lidská práva, sociální péče, vzdělání a zaměstnanost. Proto se my, ministři zodpovídající za oblast zdraví, zavazujeme, že v rámci národních ústavních struktur a kompetencí uznáme nutnost komplexní, ze zkušenosti vycházející politiky psychického zdraví, a že uvážíme cesty a prostředky vývoje, implementace a posílení této politiky v našich zemích. Taková - na dosažení duševní pohody a sociální integrace lidí s psychickým zdravotním onemocněním směřovaná - politika vyžaduje opatření v následujících oblastech:
  - i. podporovat duševní pohoda celé populace opatřeními směřovanými na vytváření sociálního uvědomění a pozitivních změn pro jednotlivce i rodiny, společenské skupiny, pracovní a vzdělávací prostředí, vlády a příslušné úřady;
  - ii. zohlednit možné důsledky jakékoli politiky na psychické zdraví se zvláštním zřetelem na ohrožené skupiny; poukazovat na centrální význam psychického zdraví při budování zdravé, integrální a produktivní společnosti;
  - iii. bojovat proti stigmatu a diskriminaci; zajistit ochranu lidských práv a důstojnosti člověka a implementovat potřebné právní normy za účelem posílení ohrožených nebo psychickým zdravotním problémem trpících lidí tak, aby mohli plně a rovnoprávně participovat na společenském dění;
  - iv. nabídnout cílenou podporu a intervence zohledňující určité životní etapy ohrožených lidí, zejména pak v oblastech výchovy a vzdělávání dětí a mládeže a péče o starší spoluobčany;
  - v. vyvinout a realizovat opatření na omezení příčin (kterým lze předcházet) psychických zdravotních problémů, komorbidit a sebevraždy;
  - vi. vytvořit kapacity a kompetence praktických lékařů a služeb základní péče, spolupracovat přitom se specializovanými službami lékařského i nelékařského charakteru za účelem umožnění efektivního přístupu, identifikace a léčby lidí s psychickým zdravotním problémem;
  - vii. nabídnout lidem se závažnými psychickými zdravotními problémy efektivní a komplexní léčbu a péči v mnoha různých zařízeních, která bude respektovat jejich osobní preference a bude je chránit před jakoukoli formou zanedbávání či zneužití;
  - viii. zajistit partnerství, koordinaci a vedení mezi regiony, státy, sektory a organizacemi, které mají vliv na mentální zdraví a sociální integraci jednotlivců a rodin, skupin a komunit;

- ix. vypracovat náborové, vzdělávací a školicí programy za účelem vytvoření početně dostatečné a kvalifikované multidisciplinární pracovní síly;
  - x. vyhodnotit psychický stav a potřeby celé populace, zvláště skupin a jednotlivců způsobem připouštějícím národní i mezinárodní srovnání;
  - xi. poskytnout přiměřené finanční prostředky na uskutečnění těchto cílů;
  - xii. iniciovat výzkum a podporovat vyhodnocování a další rozšiřování shora uvedených opatření;
9. Uznáváme důležitost a naléhavost akceptace těchto výzev a nalézání řešení založených na poznatcích a zkušenosti. Hlásíme se proto k *Akčnímu plánu psychického zdraví pro Evropu* a podporujeme jeho implementaci v rámci všech zemí Evropského regionu WHO, přičemž v procesu přizpůsobení bude každá země postupovat podle svých potřeb a možností. Jsme také odhodláni vyjádřit solidaritu se všemi zeměmi Regionu a navzájem si vyměňovat poznatky a odborné znalosti včetně nejlepších zkušeností z praktické oblasti.

Úkoly

10. My, ministři zdravotnictví členských zemí Evropského regionu WHO, se zavazujeme k podpoře realizace následujících opatření ve shodě s ústavními strukturami a politickou praxí našich zemí, a s ohledem na národní a krajové preference, okolnosti a možnosti:
- i. prosadit politiku a legislativní rámec pro oblast psychického zdraví, který bude určovat standardy pro příslušné aktivity a chránit lidská práva;
  - ii. na vládní úrovni koordinovat kompetence pro formulaci, rozšíření a implementaci politiky a legislativy vázané na oblast psychického zdraví;
  - iii. vyhodnotit vliv úředních opatření na všeobecné duševní zdraví;
  - iv. eliminovat stigma a diskriminaci a posílit sociální soudržnost zvýšením veřejného uvědomění a posílením rizikových skupin;
  - v. nabídnout lidem s psychickými zdravotními problémy možnost volby a angažování v procesu jejich vlastní terapie s ohledem na jejich preference a kulturní zázemí;
  - vi. přezkoumat a v případě potřeby zavést antidiskriminační zákony akcentující problematiku rovných příležitostí pro každého;
  - vii. podporovat mentální zdraví v procesu vzdělávání a na pracovišti, v komunitách a dalších důležitých oblastech zkvalitněním spolupráce mezi zdravotními organizacemi a dalšími relevantními činiteli;
  - viii. věnovat se prevenci rizikových faktorů na místě jejich vzniku, např. podporou a vytvářením z hlediska psychického zdraví vhodného pracovního prostředí a vytvářením pobídek pro poskytnutí pomoci na pracovišti (resp. při návratu do pracovního procesu) těm, kteří se zotavují z prodělaných psychických zdravotních problémů;
  - ix. reflektovat prevenci sebevražedných sklonů a příčin škodlivého stresu, násilí, depresí, úzkostí či poruch vznikajících na základě konzumace alkoholu či jiných látek;
  - x. uznat a prohloubit ústřední roli základní zdravotní péče a praktických lékařů a posilovat jejich schopnost pro přijímání větší zodpovědnosti za psychické zdraví;
  - xi. rozvíjet místní služby za účelem přemístění terapeutického procesu pacientů s vážnými psychickými zdravotními problémy z velkých institucí do těchto komunálních center;
  - xii. realizovat opatření na ukončení nehumánní a ponižující zdravotní péče;
  - xiii. zlepšit partnerské vztahy mezi organizacemi zodpovědnými za zabezpečení a podporu oblastí jako je zdraví, sociální péče, bydlení, vzdělání a zaměstnanost;
  - xiv. zahrnout mentální zdraví do vzdělávacích osnov všech zdravotnických povolání a navrhnout

trvalé profesionální vzdělávací a školicí programy pro zaměstnance psychosociální oblasti;

- xv. podpořit zkvalitnění odborných znalostí pracovníků psychosociální oblasti za účelem identifikace speciálních potřeb skupin jako např. dětí, mladých lidí, starších občanů a pacientů trpících dlouhodobými a vážnými poruchami psychického zdraví;
- xvi. poskytnout dostatečné prostředky pro oblast mentálního zdraví při současném uvážení nákladů na léčení nemocí a učinit z investic do sféry psychického zdraví identifikovatelnou součástí veškerých zdravotnických výdajů za účelem dosažení rovnováhy ve vztahu k investicím do jiných zdravotnických oblastí;
- xvii. vyvinou kontrolní (surveillance) systém stavu dobré psychické pohody a psychických zdravotních problémů, který bude zahrnovat rizikové faktory i monitoring chování při vyhledávání pomoci a sledovat postup jeho implementace;
- xviii. zadávat výzkumné zakázky v případě nedostatečné úrovně vědomostní nebo metodologické; rozšiřovat nalezené výsledky;

11. Budeme podporovat nestátní organizace, které jsou aktivní ve sféře psychického zdraví a iniciovat vytváření nevládních organizací a skupin sdružujících uživatele služeb. Zejména zdravíme organizace činné v oblasti:

- i. organizování uživatelů služeb, kteří jsou zainteresováni na rozvoji svých vlastních aktivit, včetně ustavení a chodu svépomocných skupin a školení ve zvládnání nemocí;
- ii. posilování ohrožených a na okraji společnosti žijících lidí a zastupování jejich případů;
- iii. poskytování služeb na komunální bázi uživatelům s psychickým zdravotním problémem;
- iv. rozvíjení pečovatelských a na konkrétní situace se vztahujících schopností a dovedností rodin a pečovatelů a jejich aktivní účasti na průběhu terapeutických programů;
- v. vypracovávání projektů směřovaných na zkvalitnění výchovy, vzdělávání a tolerance a na boj proti alkoholismu a drogové závislosti, násilí a kriminalitě;
- vi. rozvíjení lokálních středisek, která reflektují potřeby ohrožených skupin;
- vii. provozování nouzových telefonních linek a internetového poradenství pro lidi nacházející se v kritické životní situaci, popř. zažívající určitou násilnou zkušenost, nebo pro ty, kteří jsou ohroženi sebevražděnými sklony;
- viii. vytváření pracovních příležitostí handicapovaných občanů.

12. Vyzýváme Evropskou komisi a Radu Evropy k podpoře implementace této *Evropské deklarace psychického zdraví* v rámci jejich příslušných kompetencí.

13. Vyzýváme Regionálního ředitele WHO pro Evropu k realizaci opatření v následujících oblastech:

(a) *Partnerství*

- i. zkvalitnit spolupráci v této oblasti s mezivládními organizacemi včetně Evropské komise a Evropské rady.

(b) *Informace o zdraví*

- i. podpořit členské země při vytváření kontrolního (surveillance) systému psychického zdraví;
- ii. vypracovat seznam srovnatelných dat o stavu a rozvoji psychického zdraví a psychosociálních služeb v rámci jednotlivých členských zemí.

(c) *Výzkum*

- i. realizovat propojení center spolupracujících v oblasti psychického zdraví, která nabídnou příležitost k navázání mezinárodního partnerství, kvalitního výzkumu a

umožní výměny vědeckých pracovníků;

- ii. získávat a rozšiřovat široce použitelné poznatky z praxe, které budou zohledňovat etické aspekty problematiky psychického zdraví.

(d) *Rozvoj politiky a služeb*

- i. podpořit vlády poskytnutím expertních znalostí za účelem pevnějšího ukotvení reformy psychického zdraví prostřednictvím efektivní politiky, která zahrnuje legislativní rámec, vytváření služeb, podporu psychického zdraví a prevenci psychických zdravotních problémů;
- ii. nabídnout pomoc při zavádění programů „školení školitelů“;
- iii. iniciovat výměnné programy pro novátory;
- iv. asistovat při formulování výzkumných strategií a témat;
- v. podpořit tzv. agenty změny (change agents) vytvořením sítě vůdčích osobností národních reforem a klíčových státních úředníků;

(e) *Právo*

- i. účastnit se formování a monitoringu politiky a aktivit podporujících lidská práva a integraci a redukcí stigma a diskriminaci lidí s psychickými zdravotními problémy;
- ii. prostřednictvím potřebných informací podporovat uživatele služeb, pečovatele a nestátní organizace a koordinovat aktivity jednotlivých zemí;
- iii. podporovat členské země v zavádění informační báze za účelem pomoci a posílení uživatelů služeb v oblasti psychického zdraví;
- iv. usnadnit mezinárodní výměnu zkušeností klíčových regionálních a lokálních nestátních organizací;
- v. poskytovat médiím, nestátním organizacím a jiným zainteresovaným skupinám a jednotlivcům nestranné a konstruktivní informace.

14. Vyzýváme Regionální úřad WHO pro Evropu k realizaci potřebných kroků, které zajistí plnou podporu pro vypracování a implementaci politiky psychického zdraví a poskytnou přiměřené priority a prostředky aktivitám a programům, které vycházejí vstříc výzvě této Deklarace.
15. Zavazujeme se k poskytnutí informací WHO o postupu a implementaci této *Deklarace* v našich zemích na mezinárodní konferenci, která se bude konat před rokem 2010.

Finská ministryně
zdravotnictví

WHO – Regionální ředitel

---

[1] Aplikované gramatické maskulinum vyjadřuje stejně tak osoby mužského jako ženského pohlaví.

[2] Pojmem „pečovatelé“ jsou míněni členové rodiny, přátelé či jiní neformální opatrovníci.